

2.6.2022

EOAK/2347/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Katja Harakka

KÄRÄJÄOIKEUDEN MÄÄRÄÄMÄN TÄYTÄNTÖÖNPANOKIELLON VÄLITTÄMINEN OIKEUSREKISTERIKESKUKSELLE

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan oikeusrekisterikeskuksen, syyttäjälaitoksen ja ulosottoviranomaisten menettelyä rangaistusmääräystä koskevassa muutoksenhaussa.

Kantelijalle oli 27.7.2020 annettu rangaistusmääräys koskien 7.6.2020 tapahtuneeksi väitettyä liikennerikosta. Rangaistusmääräyksellä kantelija oli velvoitettu suorittamaan 560 euron suuruinen sakko ja 40 euron määräinen rikosuhrimaksu. Kantelija oli hakenut muutosta rangaistusmääräykseen sakkovalituksella, joka oli 27.8.2020 tullut vireille Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuteen. Valitusasiaa oli käsitelty 23.10.2020 kärjäoikeuden pääkäsittelyssä. Kärjäoikeus oli sanottuna päivänä julistamassaan ratkaisussa pysyttänyt teon syyksilukemisen ja määrättyjen päiväsakkojen lukumäärän, mutta alentanut päiväsakon rahamäärää kantelijan pääkäsittelyssä senhetkisistä nettotuloistaan antaman selvityksen johdosta. Kantelijan maksettavaksi tuomitun sakon määrä oli siten alennettu 200 euroksi ja rikosuhrimaksu oli pysytetty.

Kärjäoikeuden ratkaisusta huolimatta kantelijalta oli ulosottoviranomaisen 18.12.2020 antaman päätöksen mukaisesti ulosmitattu alkuperäisen rangaistusmääräyksen mukainen määrä 560 euroa. Rikosuhrimaksuun muutoksenhaulla ei ole ollut vaikutusta, koska velvollisuus suorittaa sanottu maksu on sillä, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta (rikosuhrimaksusta annettu laki 2 §).

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Oikeusrekisterikeskuksen selvitys sekä Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden laamannin lausunto ja sakkovalitusasian ratkaisseeseen kärjätuomarin lausunto.

Käytettävissäni on ollut myös Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden sakkovalitusasiassa 23.10.2020 antama ratkaisu 20/140281 (dnro R20/2992) sekä Itä- ja Keski-Uudenmaan ulosottoviraston 21.11.2020 päiväämä vireilletuloilmoitus ja ulosmittauspäätös 17.12.2020.

3 RATKAISU

3.1 Asiassa annettu selvitys

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella kantelijan muutoksenhaun menestymisestä huolimatta kantelijalta oli ulosmitattu hänelle alun perin määrätty 560 euron suuruinen sakko, vaikka Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus oli siis alentanut päiväsakon rahamäärää siten, että maksettavan sakon määrä oli alentunut 200 euroon. Tämä on johtunut siitä, ettei rangaistusmääräyksen täytäntöönpano ollut keskeytynyt.

Oikeusrekisterikeskuksen 19.5.2021 päivätyn selvityksen mukaan sakon täytäntöönpanoa on selvitetty rikostuomiosovelluksen (jäljempänä RITU) ja täytäntöönpanojärjestelmän (Rajsa) tiedoista. Oikeusrekisterikeskus toimii mainittujen henkilörekisterien rekisterinpitäjänä.

Selvityksessä on kiinnitetty huomiota Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden asiassa antaman ratkaisun tuomiolauselmaan, jonne oli kirjattu seuraavaa: ”Kärjäoikeuden määräämä täytäntöönpanon keskeytysmääräys raukeaa”. Tätä keskeytysmääräystä ei kuitenkaan ollut annettu Oikeusrekisterikeskukselle. Edelleen Oikeusrekisterikeskuksen selvittäessä asiaa Länsi-Uudenmaan kärjäoikeudelta 21.4.2021 oli ilmennyt, ettei mainittua keskeytysmääräystä ollut kirjattu kärjäoikeuden järjestelmiinkään, eikä sitä ollut tehty. Tästä johtuen sakko ja rikosuhrimaksu oli pantu täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 38 §:n nojalla.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden laamanni on 9.7.2021 päivätysssä lausunnossaan todennut, että kärjäoikeudessa noudatetun käytännön mukaan muutoksenhaun kohteena olevien rangaistusmääräysten täytäntöönpano keskeytetään kärjäoikeudessa viran puolesta valituksen tultua vireille kärjäoikeudessa, mikäli valitus ei ole ilmeisen perusteeton. Laamannin mukaan lakiin perustuvaa velvollisuutta täytäntöönpanon keskeyttämiseen viran puolesta ei ole.

Keskeyttämismääräystä ei voida tehdä suoraan RITU:n kautta, vaan tieto siitä toimitetaan Oikeusrekisterikeskukselle vapaamuotoisesti esimerkiksi sähköpostitse. Kärjäoikeudella ei ole pääsyä täytäntöönpanojärjestelmä Rajsaan.

Nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa asiaa käsitellyt kärjätuomari oli ilmeisesti ollut siinä virheellisessä käsityksessä, että rangaistusmääräyksen täytäntöönpano oli ollut keskeytettynä ja Oikeusrekisterikeskuksen tiedossa. Ajan kulumisesta johtuen epäselväksi on jäänyt, miksi tieto keskeytysmääräyksestä ei ollut välittynyt Oikeusrekisterikeskukselle.

Laamanni on lausumassaan kiinnittänyt huomiota siihen, että Oikeusrekisterikeskus oli lähettänyt kantelijalle maksukehotuksen 28.9.2020 eli ennen kärjäoikeuden pääkäsittelyä, mitä kantelija ei ollut tuonut esiin kärjäoikeudelle asian käsittelyssä. Edelleen laamanni on tuonut esiin sen, että kärjäoikeus oli tuomiolauselmalta kirjannut lausunnon keskeytysmääräyksen raukeamisesta. Lisäksi lausunnossa on viitattu siihen, että ulosottoviraston 21.11.2020 päiväämä vireilletuloilmoitus maksukehotuksineen oli annettu lähes kuukausi kärjäoikeuden ratkaisun ja keskeytysmääräyksen kumoamisen jälkeen. Kantelija ei ollut ilmeisesti tällöin ilmoittanut ulosottoviranomaisille kärjäoikeuden 23.10.2020 antamasta ratkaisusta ja sakon rahamäärän alenemisestä. Vielä laamanni on todennut, että varsinainen ulosottopäätös oli tehty 18.12.2020 eli vasta kärjäoikeuden ratkaisun jälkeen.

Laamannin lausunnossa on myös arvosteltu sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain epäselvyyttä ja todettu, ettei lakiin perustuvaa velvollisuutta täytäntöönpanon keskeyttämiseen ole. Myös tiedonkulku syyttäjä- ja täytäntöönpanoviranomaisten sekä kärjäoikeuden välillä on ongelmallista, kun esimerkiksi täytäntöönpanon keskeyttämisestä tiedotetaan sähköpostitse järjestelmien ulkopuolella. Myös sillä, ettei kantelija ollut tiedottanut kärjäoikeutta saamastaan maksukehotuksesta eikä ulosottoviranomaisia sakon rahamäärän alenemisestä, on osaltaan ollut vaikutusta asiaan.

Valitusasiaa kärjäoikeudessa käsitellyt kärjätuomari on selvityksessään todennut yleisesti sarkovalitusasioissa laittavansa asian joutuisasti kärjäsihteerille toimenpiteitä varten. Kärjätuomari yleensä pyytää kärjäsihteerä laittamaan asian vastapuolelle lausuttavaksi ja pääsääntöisesti aina keskeyttämään sakon täytäntöönpanon Oikeusrekisterikeskuksessa. Joissain tilanteissa kärjätuomari saattaa itse pyytää sakon täytäntöönpanon keskeytystä.

Nyt kysymyksessä olevassa asiassa asiakirjamerkintöjen mukaan valitus oli lähtenyt syyttäjälle lausuttavaksi heti asian vireilletulopäivänä 27.8.2020. Syyttäjän lausuma oli saapunut 9.9.2020 ja asian esitutkintapöytäkirja 24.9.2020. Asian käsittelypäiväksi oli määrätty 23.10.2020, jolloin asia oli käsitelty ja tuomio julistettu. Kantelija oli valittanut vielä hovioikeuteen, mutta oli peruuttanut valituksensa. Kärjätuomari ei ole ollut tietoinen Oikeusrekisterikeskuksen selvityksessä mainitusta tiedustelusta 21.4.2021. Kantelija ei ollut tuonut asian käsittelyssä esiin Oikeusrekisterikeskuksen selvityksessä mainittua maksukehotusta 28.9.2020. Kärjätuomari on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei lainmukaista velvollisuutta keskeytysmääräyksen antamiselle ole.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa noudatetun ohjeistuksen mukaan kuitenkin sakon täytäntöönpano keskeytetään viran puolesta, ellei kyse ole ilmeisen perusteettomasta valituksesta. Keskeytysmääräystä koskeva pyyntö on vapaamuotoinen ja se tehdään Oikeusrekisterikeskukselle vapaamuotoisesti.

Käräjätuomari oli ollut käsityksessä, että sakon täytäntöönpano oli ollut keskeytyneenä, mikä ilmeni myös tuomiolauselmaan kirjatusta. Käräjätuomarin sähköpostissa ei enää sähköpostitilan täyttymisen vuoksi ole ollut tallella kyseisen ajanjakson sähköposteja tai vastaanottokuittauksia. Asian arkistokappaleissakaan ei ollut ollut kyseistä sähköpostiviestiä Oikeusrekisterikeskukselle. Käräjäsihteeri oli myös selvittänyt asiaa. Sakari-järjestelmän tietojen perusteella hän oli lähettänyt lausumapyynnön syyttäjälle, laatinut kutsut istuntoon ja seulonut asian hovioikeuteen. Muuta sihteeri ei ollut asiasta muistanut. Käräjätuomari on pitänyt mahdollisena, ettei keskeytysmääräystä ollut vastoin hänen käsitystään annettu ja että hän oli asiaa käsitellessään ollut tältä osin virheellisessä käsityksessä.

3.2 Oikeusohjeita

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain (jäljempänä täytäntöönpanolaki) 2 §:n mukaan sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (jäljempänä sakkomenettelylaki) nojalla annetun sakkomääräyksen, rikesakkomääräyksen, rangaistusmääräyksen sekä sakko- tai rangaistusmääräyksen yhteydessä määrätyn rikosuhrimaksun täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään mainitun lain 38 §:n 2 momentissa.

Sakkomenettelylain 38 §:n mukaan sakko-, rikesakko- ja rangaistusmääräys sekä sakko- tai rangaistusmääräyksen yhteydessä määrätty rikosuhrimaksu pannaan täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Saman pykälän 1 momentin mukaan sakkomenettelylain mukaisessa menettelyssä määrätyn seuraamuksen täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Täytäntöönpanolain 9 §:n mukaan saatavaa koskevassa ulosottoihin tapahtuvassa täytäntöönpanossa on soveltuvin osin noudatettava ulosottolain (nykyisin ulosottoaari, ks. ulosottoaaren 13 luvun 3 §) säännöksiä maksuvelvoitteen täytäntöönpanosta, jollei sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa toisin säädetä.

Ulosottoaaren 2 luvun 13 §:n mukaan tuomioistuin voi käsittelemänsä valituksen tai takaisinsaantihakemuksen johdosta kieltää lainvoimaa vailla olevan tuomion tai yksipuolisen tuomion täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi (keskeytysmääräys). Tuomioistuin voi samalla tarvittaessa määrätä, että jo suoritettu täytäntöönpanotoimi on peruutettava.

Keskeytysmääräyksen antamisesta ja sen vaikutuksesta täytäntöönpanoon on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä 10 luvun 20–26 §:ssä säädetään. Mainituista pykälistä ilmenee muun muassa, että keskeytysmääräys voidaan antaa asianosaisen pyynnöstä tai tuomioistuimen omasta aloitteesta. Määräyksen antamista ja sisältöä harkittaessa tulee ottaa huomioon täytäntöönpanon vaihe, todennäköisyys valituksen hyväksymiselle, keskeytyksestä tai täytäntöönpanon jatkamisesta osapuolille aiheutuva mahdollinen haitta sekä muut vastaavat seikat.

Tietojen merkitsemisestä oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon annetun oikeusministeriön asetuksen 1 §:n 2 momentin mukaan sakon täytäntöönpanoa koskevista ilmoituksista säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Sakon täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston asetuksen 25 §:n mukaan täytäntöönpanolaissa tarkoitettujen seuraamusten täytäntöönpanotoimenpiteisiin liittyvä ilmoitusvelvollisuus on täytettävä teknisen käyttöyhteyden avulla, jos ilmoituksen lähettäjän ja sen vastaanottajan välillä on sellainen yhteys. Muuten ilmoitus on toimitettava lähettämällä kappale tai jäljennös täytäntöönpanotoimenpiteen yhteydessä laadittavasta asiakirjasta tai muu riittävä kirjallinen selvitys. Saman asetuksen 27 §:n mukaan muutoksenhakutuomioistuimen on viivytyksettä ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle tai itseperinnästä huolehtivalle valtion viranomaiselle sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitettua seuraamusta koskevasta täytäntöönpanon kieltämisestä tai keskeyttämisestä koskevasta päätöksestä. Oikeusrekisterikeskuksen tai mainitun viranomaisen on viivytyksettä ilmoitettava päätöksestä sille ulosottomiehelle tai poliisilaitokselle, jonka täytäntöön pantavana seuraamus on.

3.3 Asian arviointi

Kuten edellä kohdasta 3.2 ilmenee, täytäntöönpanolakiin ei ole otettu nimenomaista säännöstä valituksen vireilletulosta ilmoittamisesta eikä täytäntöönpanon keskeyttämisestä valitusasian käsittelyn ajaksi. Täytäntöönpanolaki sisältää vain viittauksen ulosottoa koskeviin säännöksiin, joiden perusteella täytäntöönpanon keskeyttäminen valituksen käsittelyn ajaksi on harkinnanvaraista. Laissa ei ole annettu tarkempia menettelysäännöksiä keskeyttämissä päätöksen saattamisesta ulosottoviranomaisten tai Oikeusrekisterikeskuksen tietoon. Sakon täytäntöönpanoasetuksen mukaan kuitenkin muutoksenhakutuomioistuimelle, jona käräjäoikeus toimii sakko-, rikesakko- ja rangaistusmääräysasioissa, on asetettu velvollisuus ilmoittaa täytäntöönpanon keskeyttämisestä tai kieltämisestä Oikeusrekisterikeskukselle tai täytäntöönpanosta huolehtiville ulosottomiehelle tai poliisilaitokselle.

Tämä on asetuksen mukaan mahdollista myös teknisen käyttöyhteyden puuttuessa esimerkiksi sähköpostilla.

Pidän käräjätuomarin selvityksessään tapahtumista esittämää luotettavana. On varsin todennäköistä, että käräjäoikeus on päättänyt keskeyttää valituksen kohteena olevan rangaistusmääräyksen täytäntöönpanon. Tätä tukee käräjäoikeuden valitusasiassa antaman ratkaisun tuomiolauselmalta kirjattu lausunto keskeyttämismääräyksen raukeamisesta. Annetun selvityksen perusteella erillistä keskeyttämismääräyksen sisältävää päätösasiakirjaa ei ole laadittu, vaan vapaamuotoinen tieto keskeyttämismääräyksestä on lähetetty tai on ollut tarkoitus lähettää sähköpostitse. Asiassa on jäänyt epäselväksi, onko tieto annetusta keskeyttämismääräyksestä lähetetty Oikeusrekisterikeskukselle sähköpostitse vai onko sähköposti jäänyt lähettämättä tai muutoin mahdollisten teknisten ongelmien vuoksi jäänyt välittymättä saajalleen.

Käsitykseni mukaan käräjätuomarin menettelyä ei ole pidettävä lainvastaisena. Totean kuitenkin, että käräjätuomari olisi voinut menetellä toisinkin. Mielestäni olisi ollut parempi menetellä niin, että keskeyttämisestä tehtäisiin erillinen päätös, joka tulisi varmemmin toimitettua täytäntöönpanosta vastaavalle taholle. Lain ja asetuksen valossa keskeyttämismääräystä koskeva päätös voidaan sitten toimittaa sähköpostitse tai muulla tavalla täytäntöönpanosta vastaavalle viranomaiselle, kun teknistä käyttöjärjestelmää päätöksen toimittamiseen ei ole.

Pidän laamannin lausunnossaan esille tuomaa käräjäoikeuden sisäistä ohjeistusta sakkovalitusten käsittelystä hyvänä. Edellä todettuun viitaten pidän perusteltuna, että ohjeistusta muutettaisiin siten, että täytäntöönpanon keskeyttämisestä ohjeistettaisiin tekemään erillinen päätös, joka toimitetaan teknisen käyttöyhteyden puuttuessa sähköpostitse täytäntöönpanoviranomaisille. Erillisen päätöksen laatiminen lienee käräjäoikeudelle menettelynä jossain määrin raskaampi kuin esimerkiksi se, että asia hoidetaan käräjätuomarin tai käräjäsihteerin toimesta vapaamuotoisesti. Kyse on kuitenkin tuomioistuimen lainkäyttötoiminnasta ja sitä koskevan menettelyn tulisi nähdäkseni olla yhtenäinen, oikeusvarma ja myös sellainen, että menettelyn asianmukaisuudesta voitaisiin tarvittaessa varmistua jälkikäteen arkistoitavan dokumentaation kautta. Viimeksi mainittu ei ole mahdollista, kuten nyt käsillä olevassa tapauksessa, jos rangaistusmääräyksen täytäntöönpanon keskeyttämistoimet tapahtuvat asianhallintajärjestelmien ulkopuolella sähköpostitse.

3.4 Muut kanteluasian käsittelyssä esitetyt asiat

Käräjäoikeuden lausunnossa ja selvityksessä on tuotu esiin se, ettei kantelija ollut ilmoittanut saamastaan maksukehotuksesta käräjäoikeudelle eikä myöskään käräjäoikeuden valituksen johdosta antamastaan ratkaisusta ulosottoviranomaisille. Tältä osin totean, että kantelijalla on ollut oikeus luottaa viranomaisten huolelliseen ja lainmukaiseen menettelyyn asiansa hoidossa. Kantelijalle tai muullekaan vastaavassa tilanteessa olevalle henkilölle ei voida asettaa velvollisuutta ryhtyä huolehtimaan siitä, että viranomaiset hoitavat lakisääteiset tehtävänsä asianmukaisesti.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen käräjätuomarin ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden laamannille edelleen saatettavaksi käräjätuomarin tiedoksi.

Lisäksi ottaen huomioon edellä selostettu laamannin sekä Helsingin käräjäoikeuden sakkomenettelyn laajentamisesta annettuun hallituksen esitykseen HE 103/2017 vp [vastinemuistiosta](#) 13.11.2017 (OM 4/41/2016, s. 12–13) ilmenevä vastaava kannanotto täytäntöönpano- ja sakkomenettelylakeihin, toimitan tämän päätöksen myös oikeusministeriölle tiedoksi ja tarvittavalla tavalla säännösten ja tietojärjestelmien kehittämistoimenpiteiden arvioimiseksi.